Din nevoile imediate
ale suburbiei Grădişte din Arad

xx

Poartă de intrare a oraşului. — Sediul micilor funcţionari. — Cum se clădeşte o biserică

Arad, 7 Iunie

Actuala conducere a oraşului nostru, după cum am arătat într'o corespondenţă trecută, are cele mai frumoase intenţii, pe cari a şi început să le pună în practică, în vederea înfrumuseţării Aradului. Dar, deocamdată, aceste intenţii se mărginesc la centru şi numai într'o mică măsură ating şi cartierele mărginaşe — suburbiile — cari au fost neglijate aproape în mod sistematic de toţi acei cari au trecut prin fruntea primăriei. Ar fi o inechitate să vorbim numai de necesităţile unui singur cartier, mai în luminatul electric... Dar e mare folosul că noroiul străzilor e luminat cu electricitate?

Dar să ne întoarcem la biserică.

Românii înimoşi ce locuesc în Grădişte — mici funcţionari şi muncitori, cum am arătat mai sus — au simţit necesitatea unui lăcaş de rugăciune. Odată pentru a avea pivotul de concentrare al lor şi a doua oară, pentru a nu rămâne mai prejos de minoritari, cari sesizând slăbiciunea românilor, desfăşurând o intensă viaţă religioasă şi în umbra bisericii, au simţit necesitatea unei activitate cu caracter mai social, ca să nu zicem altfel. Şi cum românii nu-şi puteau clădi dela început o biserică, au înfiinţat o capelă într'o sală a fostei şcoli, mutată în clădirea nou zidită care se vede în ilustraţia noastră. In capela aceia, mică şi umilă, dar plină până la refuz în fiecare Duminică, s'a zămislit ideia clădirii unei biserici încăpătoare. A început adunarea fondurilor, românii dând bucuros din micile lor venituri. Au intervenit primăria, prefectura, direcţia generală C. F. R., judeţul, fiecare aducând contribuţiunea sa. In felul acesta, s'au adunat sume destul de însemnate dar nu suficiente pentru ducerea la bun sfârşit a lucrărilor de edificare a bisericii. Cu toate aceste, prin 1927 s'a început clădirea bisericii. Cu greutăţi mari, — materialul de construcţie suferind fluctuaţiile pieţei — clădirea a fost adusă în 1935 în starea în care este şi acum: clădită, acoperită cu tablă şi cu clopotele aşezate şi sfinţite. Dar aci lucrările s'au oprit: n'au mai fost găsiţi banii necesari pentru lucrările de tencuire — internă şi externă — pentru pictare şi pentru iconostas. Se împlinesc în curând trei ani decând lucrările stagnează. Stagnează din lipsa unei sume de 700.000 lei cât mai e necesar pentru terminarea lucrărilor. Suma nu se poate aduna. Credincioşii contribue, dar contribuţiunile lor sunt atât de mici, încât ar trebui ani mulţi până când suma să fie împlinită. Conducătorii parohiei din Grădişte au făcut demersuri multe şi în toate părţile pentru a obţine suma aceasta, dar fără nici un folos. Peste tot li s'a spus, cu regretul cuvenit şi de rigoare, că nu sunt fonduri. Prin urmare biserica stă, mare şi roşie, în bătaia soarelui şi în drumul tuturor trecătorilor, ca un semn de neputinţă românească, spre disperarea şi jalea inimoşilor români din Grădişte, gata oricând să jertfească pentru neam şi pentru ţară.

Biserica ortodoxă din suburbia Grădişte. Starea în care se găseşte din 1935

Şcoala primară Nr. 27 din suburbia Grădişte

Terminarea bisericii şi punerea ei în slujba pentru care a fost creată, este marea dorinţă a românilor grădişteni. Dacă li s'ar face aceasta, celelalte le-ar suporta mai uşor. Dar aşa, au pe cap biserica terminată pe jumătate, privirile ironice şi oarecum batjocoritoare ale minoritarilor cu două biserici, stările proaste din restul cartierului şi sărăcia care-i împiedecă să-şi vadă visul cu ochii: biserica terminată şi ei la egal cu romano-catolicii şi reformaţii.

E singura lor dorinţă. O dorinţă care, tradusă în realitate, ar aduce o mândrie şi oraşului, care nu trebue să uite exemplul dat de minoritari când şi-au clădit acolo două biserici...

pentru că toate au aproape aceleaşi nevoi, aceleaşi lipsuri şi necesită aceiaş grijă şi muncă intensă pentru a fi apropiate, oarecum, de starea în care se găseşte centrul oraşului. Şi nu e drept să fie aşa, pentru că centrul oraşului e locuit numai în mică parte de români, pe când în cartierele mărginaşe, aceştia formează aproape unanimitatea locuitorilor. Aceasta însă nu înseamnă că centrul trebue complect neglijat, pentru că vizitatorii streini nici odată nu se vor înfunda în periferii pentrtu a culege impresii şi a-şi forma o părere, ci se vor mărgini — din comoditatea proprire vizitatorului — la centru, ca fiind la îndemână fără nici o sforţare. Cu toate aceste, fiecare oraş are şi periferii cari constitue un fel de poartă, un fel de intrare a oraşului.

Una dintre aceste intrări a Aradului, este cartierul Grădişte, situat peste liniile ferate, pe drumul ce duce la Oradea. Deci pe drumul care este zilnic străbătut de automobile nenumărate, cari vin dela Oradea şi trec spre Timişoara şi de aici, spre Oradea. Ce se poate vedea pe porţiunea de drum ce trece prin inima cartierului Grădişte? O şosea bună, pietruită până la un loc, o parte nepietruită plină cu gropi şi hârtoape; pereţii atelierelor C.F.R., clădirea bine întreţinută a depozitului de fermentare a tutunului, clădirea tot atât de bine întreţinută a unei şcoale confesionale minoritare, iar peste drum de ea, biserica ortodoxă clădită până la roşu şi acoperită cu tablă, aşa cum se vede în ilustraţia alăturată şi cum stă de doui ani de zile, de când fondurile parohiei au fost complet epuizate.

In continuare, trecătorul va putea vedea, biserica romano-catolică, apoi cea reformată, clădiri impozante şi bine întreţinute, iar ceva mai departe şcoala primară nr. 27, cea mai modernă şi vastă din şcolile oraşului, clădită acum câţiva ani din contribuţiunea locuitorilor, a primăriei şi judeţului şi în cea mai mare măsură a ministerului educaţiei naţionale.

Mai departe, şoseaua continuă printre căsuţe mici, drăguţe, bine întreţinute şi curate, ale micilor funcţionari, muncitori de toate categoriile, etc.

Centrul prezintă un aspect simpatic, chiar frumos în lunile de primăvară şi vară. In schimb, străzile laterale sunt nepavate, fără canalizare, nici de apă potabilă. Excepţie fac câteva străzi, recent canalizate conform unui plan întocmit acum doi-trei ani de d. ing. Mihai Tripa, directorul uzinelor comunale. Dar porţiunea canalizată, faţă de cea rămasă încă tot în starea primitivă, este neînsemnată. Circulaţia pe vreme de ploaie şi iarnă se face cu greu din cauza străzilor desfundate şi pline cu noroi. Deosebirea între un sat de şes şi cea mai mare parte a cartierului Grădişte constă numai în aceea că aici nu sunt case cu etaj, ci numai case mici, cu un singur rând de ferestre, cu curţi şi grădini mici, cu câte o vacă şi câteva porci, cu câteva găini şi raţe, cu câte o căruţă şi un cal, cu câte o căsuţă pentru porci şi alta pentru găini, cu câte o fântână cu cumpănă, cu câte o cişmea publică, cu câte o lampă de petrol pentru iluminat, cu câte o latrină în fundul curţii, cu câte o grămadă de gunoi în faţa casei, cu câte o groapă de apă în faţa casei, cu câte o groapă de apă în faţa casei, cu câte o groapă de apă